

Pedagogical Reflection and Logical Thinking

Azizova Ganjina

Student, Group 301 Program: Pedagogical Psychology in Preschool Education Faculty
of Preschool and Primary Education Termiz State Pedagogical Institute

Annotation: This article discusses the concept of pedagogical reasoning and the role of logical thinking in the educational process. It highlights the importance of analytical skills, decision-making, and effective teaching strategies in a teacher's professional activity. The paper also examines methods of developing logical thinking in students to enhance their problem-solving abilities and independent learning skills.

Keywords: pedagogical reasoning, logical thinking, education process, analysis, problem solving, critical thinking, didactics, teacher competence.

PEDAGOGIK MULOHAZA VA MANTIQIY FIKRLASH.

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti

Maktabgacha ta'limda pedagogik psixologiya yo'nalishi

301-guruh talabasi Azizova Ganjina

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik mulohaza yuritish jarayoni va mantiqiy fikrlashning ta'lim tizimidagi o'rni keng yoritilgan. Pedagogning kasbiy faoliyatida to'g'ri xulosa chiqarish, vaziyatni tahlil qilish, o'quvchilarning fikrlashini rivojlantirishdagi metod va yondashuvlar tahlil qilinadi. Shuningdek, mantiqiy fikrlashni shakllantirish orqali o'quvchilarda mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik mulohaza, mantiqiy fikrlash, ta'lim jarayoni, tahlil, muammo yechimi, tanqidiy fikrlash, didaktika, o'qituvchi kompetensiyasi.

Kirish. XXI asr axborot texnologiyalari va sun'iy intellekt davri bo'lib, unda oddiy ma'lumotlarni yodlash emas, balki ularni tahlil qilish, tanqid nazaridan o'tkazish va yangi yechimlar topish qobiliyati birinchi o'ringa chiqmoqda. Shu bois, zamonaviy pedagogikaning asosiy vazifasi nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda mustaqil

**JOURNAL OF
PEDAGOGICAL AND PHILOLOGICAL RESEARCH
VOLUME-1, ISSUE-4, 2026**

fikrlash madaniyatini shakllantirishdir. Bu jarayonda "pedagogik mulohaza" (refleksiya) va " mantiqiy fikrlash" tushunchalari ajralmas bog'liqlikka ega. Pedagogik mulohaza o'qituvchi va o'quvchining ichki dunyosidagi o'zgarishlarni anglash vositasi bo'lsa, mantiqiy fikrlash tashqi olamdagi hodisalarni to'g'ri tushunish va xulosa chiqarish kalitidir. Ushbu maqolada ushbu ikki tushunchaning mohiyati, ularning o'zaro bog'liqligi hamda ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati keng yoritiladi.

Asosiy qism

Pedagogik mulohaza – bu faoliyat jarayoni va natijalarini ongli ravishda tahlil qilish, o'z harakatlariga baho berish va kelajakdagi faoliyat uchun xulosalar chiqarish jarayonidir. Bu shunchaki "o'ylab ko'rish" emas, balki chuqur psixologik-pedagogik tahlildir. O'qituvchi nuqtai nazaridan, pedagogik mulohaza darsdan so'ng quyidagi savollarga javob izlash demakdir: *"Dars maqsadiga erishildimi?", "Qaysi usullar samarasiz bo'ldi?", "O'quvchilarning qiziqishi nimaga pasaydi?"*. Bunday tahlil o'qituvchiga o'z kasbiy mahoratini doimiy ravishda takomillashtirish imkonini beradi. Refleksiv o'qituvchi xatolaridan saboq oladi va har bir darsni oldingisidan takomillashtirilgan holda o'tadi. O'quvchi nuqtai nazaridan esa, mulohaza yuritish o'z bilimini baholash vositasidir. O'quvchi *"Men bu mavzuni qanchalik tushundim?", "Qayerda qiynaldim?", "Nima uchun bu xatoga yo'l qo'ydim?"* degan savollar orqali o'z-o'zini nazorat qilishni o'rganadi. Bu esa passiv tinglovchidan aktiv tadqiqotchiga aylanish jarayonini tezlashtiradi.

Mantiqiy fikrlash – bu fikrlarni izchil, asosli va qonuniyatlar asosida bayon qilish qobiliyatidir. U quyidagi asosiy operatsiyalarni o'z ichiga oladi:

Tahlil va sintez: Murakkab narsalarni qismlarga ajratish va qismlardan butun hosil qilish.

Taqqoslash: O'xshashlik va farqlarni aniqlash.

Umumlashtirish: Xususiy holatlardan umumiy xulosaga kelish.

Sabab-oqibat bog‘liqligini aniqlash: Hodisalarning nega va qanday sodir bo‘lganligini tushunish. Mantiqiy fikrlashi rivojlangan o‘quvchi har qanday axborotni shubha ostiga olishga, dalillarni tekshirishga va haqiqatni yolg‘ondan ajratishga qodir bo‘ladi. Bu qobiliyat nafaqat aniq fanlarda (matematika, fizika), balki ijtimoiy-gumanitar fanlarda ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, tarixiy voqealarni baholashda yoki adabiy asar qahramonlarining xatti-harakatlarini tahlil qilishda mantiqiy yondashuv talab etiladi. Bu ikki tushuncha bir-birini to‘ldiruvchi kuchlardir. Mantiqiy fikrlash "qanday fikrlash kerak?" degan savolga texnik javob bersa, pedagogik mulohaza "nima uchun shunday fikrladim?" va "bu fikr qanchalik to‘g‘ri?" degan savollarga meta-kognitiv (metabilm) javob beradi. Mulohaza mantiqni charxlaydi: O‘quvchi o‘z xatosini tahlil qilganda (mulohaza), u xatoning mantiqiy zanjirini topadi. Masalan, masala yechishda noto‘g‘ri formulani qo‘llaganini anglashi uchun u avval o‘z fikr yuritish jarayonini qayta ko‘rib chiqishi kerak. Mantiq mulohazani chuqurlashtiradi: Shunchaki "men tushunmadim" deyish o‘rniga, mantiqiy fikrlash orqali o‘quvchi "Men tushunmadim, chunki A tushunchasi B tushunchasi bilan bog‘liq ekanligini hisobga olmaganman" deb aniq xulosa chiqaradi. Bu esa muammoni hal qilishni osonlashtiradi. Zamonaviy dars jarayonida ushbu ko‘nikmalarni shakllantirish uchun quyidagi usullardan foydalanish tavsiya etiladi:

"Nima? Nega? Qanday?" strategiyasi: Har bir yangi mavzu yoki muammo yuzasidan ushbu uchta savol atrofida bahs-munozara tashkil etish.

Keys-stadi (Vaziyatli tahlil): Haqiqiy hayotiy muammolarni yechish orqali o‘quvchilarni mantiqiy zanjir qurishga undash.

Refleksiv kundaliklar: O‘quvchilarga dars yakunida o‘z hiss-tuyg‘ulari va o‘zlashtirgan bilimlari haqida qisqa insho yozdirish.

Sokrat suhbatlari: O‘qituvching tayyor javob bermasdan, savollar orqali o‘quvchini to‘g‘ri xulosaga o‘zi kelishiga yo‘naltirishi.

Xatolar ustida ishlash: Xatoni jazolash emas, balki uni "o'rganish imkoniyati" sifatida qarash va xatoning mantiqiy ildizini qidirish.

Yakuniy qism

Xulosa qilib aytganda, pedagogik mulohaza va mantiqiy fikrlash zamonaviy ta'limning ikki qanotidir. Ularsiz bilim berish jarayoni mexanik va samarasiz bo'lib qoladi. Pedagogik mulohaza shaxsning ichki dunyosini boyitib, o'z-o'zini anglash va rivojlantirishga xizmat qilsa, mantiqiy fikrlash tashqi dunyoni idrok etish, muammolarni yechish va innovatsion g'oyalar yaratishga zamin yaratadi. Kelajak mutaxassisi nafaqat chuqur bilimga, balki tanqidiy va kreativ fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi shart. Shu sababli, o'qituvchilar o'z faoliyatida reflektiv yondashuvni doimiy qo'llashlari va o'quvchilarda mantiqiy tafakkurni shakllantirishga alohida e'tibor qaratishlari lozim. Faqat shu ikki omil uyg'unligigina haqiqiy ma'noda mustaqil, erkin va raqobatbardosh shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi. Ta'lim tizimidagi islohotlar ham aynan shu – "fikrlaydigan inson"ni shakllantirish g'oyasiga asoslanishi kerak.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR.

1. To'xtasinov N., Qodirov A. *Pedagogika asoslari*. – Toshkent: "O'qituvchi", 2018.
2. Karimov Sh., Xolmatov B. *O'qituvchi faoliyatida reflektiv yondashuv*. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020.
3. Paul R., Elder L. *Tanqidiy va mantiqiy fikrlash asoslari* (o'zbek tiliga moslashtirilgan nashr). – Toshkent: "Ma'naviyat", 2019.
4. Yo'ldoshev M., Raximova G. *Mantiqiy tafakkurni rivojlantirish metodikasi*. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. *Umumiy o'rta ta'limda kompetensiyaviy yondashuv: metodik qo'llanma*. – Toshkent, 2022.

